

Галян Оксана. **Анализ двухкомпонентных физических терминов-словосочетаний (на материале французского языка).** В статье проанализирована морфология и лексико-семантические особенности бинарных терминосоединений. Установлено, что формирование словосочетаний в физической терминосистеме происходит на основе родово-видовых связей между компонентами унитарных физических терминов. Определены основные предлоги, которые дополняют характеризующую функцию зависимой компоненты словосочетания. Двухкомпонентные именные, словосочетания с предлогами *de* и *à* являются самыми распространенными. В физических текстах реже реализуется композиция субстантивных терминов с участием *en, avec, pour, par, sans*. Физические термины-словосочетания в предложениях выполняют функции субъектных, объектных и интерверсивных синтагм.

Ключевые слова: термин-словосочетание, родово-видовая связь, предлог, синтагма.

Halian Oksana. **Analysis of Two-Components Physical Term-Phrases (Based on the French).** In the article the morphology and lexical-semantic features of binary term-phrases were analyzed. It was discovered that the formation of phrases in system of physical terms is based on generic-species relationships between components of unitary physical terms. We have identified the basic prepositions that complement the characterizing function of the dependent component of phrase. Two-components substantive phrases with prepositions *de* and *à* are the most common. In physical texts rarely realized composition substantive terms with *en, avec, pour, par, sans*. In sentences physical term-phrases serve as subjectivity, object and inverse syntagma.

Key words: term-phrase, generic-species relationship, preposition, syntagma.

Стаття надійшла до редколегії
28.03.2013 р.

УДК 81'373.612:811.11

Ростислав Дмитрасевич

Структурно-семантична організація англomовної термінології юридичної психології

Стаття присвячена з'ясуванню галузевої та стратифікаційної структури англomовної термінології юридичної психології. Вперше розглянуто особливості її семантичної та структурної організації. Установлено, що терміни в терміносистемі об'єднані ієрархічно в термінологічні групи, мікрополя та макрополе. Термінологічне поле «Юридична психологія» представлене термінологічними одиницями, які об'єднуються на підставі спільної семи «юридична психологія», що виражається в них експліцитно або імпліцитно. Семантичні парадигматичні відношення конститuentів аналізованого термінологічного поля, що відбиваються в еквіполентних та привативних зв'язках, а також опозиціях тотожності, засвідчують системність його складових одиниць та ієрархічну структуру поля.

Ключові слова: термін, терміносистема, юридична психологія, термінологічне поле, сема, мікрополе, лексико-семантична група.

Постановка наукової проблеми та її значення. Невпинний розвиток науки й техніки вносить значні зміни до мовної та концептуальної картин світу, в декілька разів примножуючи в словниковому складі мови фахову лексику. В умовах науково-технічної революції гостро зростає потреба в нових номінаціях. Саме цим пояснюють велику зацікавленість до вивчення проблем, пов'язаних із термінознавством. Із-поміж багатьох галузевих термінологічних систем, які потребують негайної уваги мовознавців і термінологів, перебуває і терміносистема юридичної психології.

Англійська термінологія юридичної психології досі не була предметом дослідження та лексикографування, незважаючи на те, що юридична психологія як наука успішно розвивається і представлена значною кількістю робіт теоретичного і прикладного характеру [3]. Юридична психологія сформувалася на стику психологічної та юридичної наук, що позначилося на якісних характеристиках її метамови та взаємодії з міжгалузевими термінами національного й міжнародного фонду.

Актуальність дослідження зумовлена соціальною та лінгвістичною потребою багатоаспектного дослідження формування, функціонування та систематизації терміносистеми юридичної психології.

З'ясування загальних і специфічних закономірностей організації термінології юридичної психології сприятиме впорядкуванню всієї терміносистеми, її стандартизації, дасть змогу прогнозувати тенденції подальшого розвитку, водночас сприятиме досягненню належного рівня мовного забезпечення зазначеної сфери, окреслить зв'язки з іншими терміносистемами.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Дослідження мовних явищ із застосуванням теорії поля набуває останнім часом значного поширення. Польовий підхід до дослідження мовних явищ ґрунтується на розумінні мовної системи як інструменту мислення і комунікації, як системи засобів для досягнення певної мети. Відповідно до цього, основою виділення одиниць є функціональна тотожність, яка засновується на спільності комунікативної функції [2, с. 17]. Такий підхід передбачає семантико-функціональний принцип дослідження мовних одиниць з опорою на їхнє значення та функціонування в мовленні. Особливості польового підходу до мовних явищ, переваги та недоліки такого аналізу неодноразово досліджували такі мовознавці, як З. Вердієва, З. Попова, Й. Трір, Г. Щур та ін. [1; 5; 8; 10].

Предметом дослідження є англійські терміни юридичної психології (слова і словосполучення), що належать до макрополя «Юридична психологія», що становить сукупність термінологічних одиниць на позначення психологічних особливостей дії права як чинника соціальної регуляції поведінки людини, психологічних закономірностей правотворчого процесу, судово-слідчої діяльності, правопорушень, формування антисоціальних установок, мотивів учинення злочину, психологічних механізмів правосвідомості, психологічної характеристики правоохоронної діяльності, пост-кримінальної поведінки тощо.

Мета роботи – реконструювати й представити терміносистему макрополя «Юридична психологія» у вигляді ієрархічно супідрядних мікрополів, лексико-семантичних груп і підгруп, які його складають.

Серед логіко-семантичних і лінгвістичних ознак термінів, що визначають їх як особливі слова (словосполучення), термінологи виділяють такі: зв'язок терміна з поняттям; дефініція поняттєвої семантики терміна; однозначність терміна; стилістична нейтральність, відсутність експресивності; номінативність терміна; системність терміна; форма терміна [2; 4].

Незважаючи на повний, підтримуваний більшістю термінологів, перелік характерних ознак терміна, сама суть цих ознак теж викликає дискусії. Основне в терміні – його дефініція – це найбільш важлива, найменш формалізована (суб'єктивна) його частина. Без визначення терміна – неможлива робота з ним. Особливо в тих галузях, термінологія яких перебуває в процесі формування. Зазвичай, термінологи, галузеві фахівці формулюють робоче визначення терміна на основі відзначених його характерних ознак. Термін – це лінгвістичний знак наукового (логічного) поняття, смисл якого встановлюється дефініцією. Отже, можна дефінувати термін як лінгвістичну одиницю, що належить до науково-технічної або професійної сфери вживання та репрезентує її спеціальне поняття, виражаючи певну сукупність ознак та утворюючи терміносистему.

Системність термінів має насамперед екстралінгвістичну природу, що забезпечується зв'язком терміна із системою понять. Терміни, порівняно з лексичними одиницями загальнолітературної мови, більш системні, оскільки терміносистеми мають вищий ступінь організації, яка забезпечується її свідомим формуванням. Системність термінів виявляється на рівні уніфікованості морфологічних і лексико-синтаксичних моделей структурної організації даної термінології. Терміни в терміносистемі можуть об'єднуватися на основі спільності структури і семантики в термінологічні групи, ряди; саме на цій базі відбувається об'єднання термінів у термінологічні поля [6].

Наукова ідея термінологічного поля належить О. Реформатському, який уважав полем терміна ту термінологію, поза якою слово втрачає свою характеристику терміна [6]. Термінологічне поле розглядається як певне ціле, що містить закономірні зв'язки між окремими термінологічними поняттями та групами таких понять, які належать до різних рівнів ієрархії. Закономірність наявності поняття в термінологічному полі зумовлена зв'язками з рештою понять цього поля. Закономірність присутності терміна серед подібних елементів термінологічної системи визначається відповідністю його матеріальної оболонки поняттю, яке він ідентифікує. Уже на основі цієї відповідності встановлюються системні взаємозв'язки між термінами, мовні форми яких закріплені за різними поняттями поля.

Термінологія юридичної психології вимагає різних критеріїв її групування, в основу якого ми поклали спільну семантичну ознаку терміна. Найістотношою ознакою галузевих лексико-тематичних об'єднань слів вважається однорідність усіх елементів, які входять до складу певної групи на основі

спільної семантичної ознаки. Тематичне групування ґрунтується на внутрішніх зв'язках між предметами та явищами дійсності й зумовлене, насамперед, предметно-логічними ознаками. Тематичні об'єднання в галузевій терміносистемі можуть мати у своєму складі по кілька ядерних (основних) лексико-семантичних груп, а їхні одиниці характеризуються чіткою диференціацією ознак. Об'єднання слів у тематичну групу відбувається на основі подібності чи спільності функцій позначуваних словами предметів та процесів в одній конкретній чи різних мовах.

Структура термінологічного поля «Юридична психологія» в англійській мові вичленовується із загального складу термінологічної лексики й охоплює значну кількість термінів, що об'єднуються категоріальною семою «належність до юридичної психології» (*legal psychology – science that combines psychological principles with legal applications* [9, с. 477]). Це термінологічне поле є розгалуженою і багаторівневою організацією складників мікрополів. Побудова поля відбувається через суцільну класифікацію всього масиву виявлених термінів юридичної психології на мікрополя, лексико-семантичні групи (ЛСГ) і тематичні групи (ТГ).

Зазначений підхід дає змогу в досліджуваній терміносистемі вичленувати чотири мікрополя: «*Criminal Psychology*», «*Forensic Psychology*», «*Law Psychology*», «*Penitentiary Psychology*».

Виділені мікрополя мають власну структуру та специфіку в кількісному та якісному відношеннях, що зумовлено тим, які саме ЛСГ, лексеми та семеми наповнюють кожне з певних мікрополів.

Мікрополе *Criminal psychology* / *Кримінальна психологія* містить у собі лексичні одиниці, що слугують для позначення психологічних механізмів правопорушень, мотивів вчинення злочину, психологічних особливостей осіб, які характеризуються делінквентністю (схильністю до правопорушень). Це мікрополе членується на п'ять ЛСГ:

1) ЛСГ *Juvenile Offender Psychology* / *Психологія неповнолітніх злочинців*: *victimization of juveniles, juveniles' psychosocial immaturity, the doctrine of doli incapax, juvenile forensic mental health assessment, juvenile crime, adolescent rebellion, at-risk children, at-risk families, forensic assessment, genetic predispositions, Miranda warnings, psychosocial maturity* тощо.

2) ЛСГ *Psychology of Criminal Behaviour* / *Психологія злочинної поведінки*: *deviant behavior, criminal antisocial behavior, criminality, neuroticism, psychoticism, id-dominated personality, psychological defense, aggression, genemutations, antisocial personality, nonconformity* тощо.

3) ЛСГ *Theories of Criminal Behavior* / *Теорії злочинної поведінки*: *Eysenck's theory of personality and crime, Psychodynamic trait theory, Social structure theory, Social disorganization theory, Strain theory, Cultural deviance theory, Social process theory, Social conflict theory, Lombrosianism* тощо.

4) ЛСГ *Mental Disorders* / *Психічні захворювання*, що складається з таких тематичних груп:

– ТГ *Common Disorders* / *Загальні психічні розлади*: *alcohol/substance abuse, bulimia nervosa, depression, generalized anxiety disorder, major depressive disorder, obsessive-compulsive disorder, panic disorder, posttraumatic stress disorder (PTSD), schizophrenia, social phobia (social anxiety disorder)* тощо.

– ТГ *Dissociative Disorders* / *Дисоціативні (конверсійні) розлади*: *depersonalization disorder, dissociative amnesia, dissociative fugue, dissociative identity disorder (MPD)* тощо.

– ТГ *Sexual Disorders* / *Сексуальні розлади*: *dyspareunia, exhibitionism, female sexual arousal disorder, fetishism, frotteurism, gender identity disorder, hypoactive sexual desire disorder, sexaddiction, sexual masochism and sadism, transvestic fetishism, vaginismus, voyeurism* тощо.

– ТГ *Sleep Disorders* / *Розлади сну*: *circadian rhythm sleep disorder, hypersomnia, insomnia, nightmare disorder, narcolepsy, sleep terror disorder, sleep walking disorder* тощо.

– ТГ *Other Mental Disorders* / *Інші психічні розлади*: *agoraphobia, delusional disorder, dementia of the Alzheimer's type, kleptomania, pain disorder, panic attack, pathological gambling, pedophilia, pyromania, schizoaffective disorder, schizophreniform disorder, shared psychotic disorder, trichotillomania* тощо.

– ТГ *Childhood disorders* / *Дитячі розлади*: *Asperger's syndrome, attention deficit/ hyperactivity disorder (ADHD/ADD), autism, conduct disorder, encopresis, enuresis, mental retardation, pica, Rett's disorder, rumination disorder, selectivemutism, separation anxiety disorder, Tourette's disorder* тощо.

– ТГ *Personality disorders* / *Розлади особистості*: *antisocial personality disorder, avoidant personality disorder, borderline personality disorder, dependent personality disorder, histrionic personality disorder, multiple personality disorder, obsessive-compulsive personality disorder, paranoid personality disorder* тощо.

5) ЛСГ **Offender profiling / Психопрофілювання злочинця (складання психолого-криміналістичного портрету):** *criminal profiling, offender profiling, motivation of criminal behavior, criminal investigative analysis, pro-filer, escalation of emotion, maladaptive behavior, controlling unmanageable behavior* тощо. До складу цієї ЛСГ входять дві тематичні групи термінів:

- ТГ **Crimes / Злочини:** *kidnapping, incest, murder, rape, abduction, burglary, abbrochment, larceny, forgery, housebreaking, arson* тощо;
- ТГ **Criminals / Злочинці:** *arsonist, murderer, kidnapper, terrorist, gangster, killer, criminal, convict, lawbreaker, baby-batterer, serialkiller* тощо.

Конституенти мікрополя **Forensic psychology / Судова психологія** у фаховій підмові юридичної психології використовують на позначення психологічних характеристик судочинства, судово-слідчої діяльності, психологічних особливостей окремих процесуальних дій, таких як слідчий огляд, допит, перевірка показань на місці, слідчий експеримент, обшук, провадження судово-психологічної експертизи тощо. Це мікрополе містить у своєму складі дев'ять ЛСГ:

1) ЛСГ **Witness Psychology / Психологія свідка:** *eyewitness testimony, eyewitness memory, reconstructive memory, cognitive interview technique, hypnosis, memory enhancing techniques for investigative interviewing, witness credibility, fabricated experiments, cognitive processes, experimental validity* тощо.

2) ЛСГ **Psychology of Judicial Decision Making / Психологія прийняття судових рішень:** *judge/jury psychology, impartiality, prose litigation, preconception, prejudice, discrimination, stereotype, the halo effect, transgressor perception* тощо.

3) ЛСГ **Investigative psychology / Психологія слідчих дій:** *lie detection, analysis of criminal action, false confessions, validity of offender profiling, investigator, applied psychology, «thinking like the criminal», offender interview* тощо.

4) ЛСГ **Victim Psychology / Психологія потерпілого:** *victim mentality, penal couple, post-traumatic stress disorder (PTSD), victimhood, victim blaming, secondary victimization, victimology, post crime distress, Dunning-Kruger effect, traumatic bonding, Stockholm syndrome, Karpman drama triangle* тощо.

5) ЛСГ **Defendant Psychology / Психологія підсудного:** *defendant's mental state, defendant's competence, defendant's character, defendant characteristics, psychiatric evaluation of criminal defendants, defendant-victim relationship* тощо.

6) ЛСГ **Lawyer Psychology / Психологія адвоката:** *attorney personality profile, lawyers' productivity, psychological analysis of personality strengths and weaknesses, psychology of loss aversion, psychological principles in negotiating, emotional intelligence skills, defense tactic* тощо.

7) ЛСГ **Forensic Expertise (Judicial Psychological Examination) / Судово-психологічна експертиза:** *psychological testing, assessment of malingering and deception, competency to proceed to trial, competency to waive Miranda rights, danger / violence risk, incapacity/guardianship examinations, juvenile competency and sanity, mentally retarded defendants, parenting capacity, sanity / mental state at time of offense, testamentary capacity, risk of re-offending, forensic interview* тощо.

8) ЛСГ **Psychodiagnostics / Психодіагностика;** напр., *the Rorschach, the Rosenzweigtest, Mira-y-Lopez Miokinetic Psychodiagnosis, the Frieling test, the Leary test, Raven's Progressive Matrices, Myers-Briggs Type Indicator (MBTI)* тощо.

9) ЛСГ **Psychometrics / Психометрія;** напр., *the Thomas-Kilmann Conflict Mode Instrument, the Zung Self-Rating Depression Scale, the Altman Self-Rating Mania Scale (ASRM), the Hamilton Rating Scale for Depression* тощо.

Мікрополе **Penitentiary / Correctional Psychology / Пенітенціарна психологія** складається з 3 ЛСГ, до яких входять терміни на позначення психологічних характеристик засуджених, психологічних основ процесу їхнього виправлення і перевиховання (корекції):

1) ЛСГ **Prisoner Psychology / Психологія засудженого:** *risk of recidivism, in loco parentis supervision, psychological impact of incarceration, therapeutic jurisprudence, rehabilitation plan, correctional psychologist, prison psychology* тощо.

2) ЛСГ **Punishment Psychology / Психологія покарання:** *deterrence, protection, reformation, retribution, punishment, lifeimprisonment, penalty, capital punishment, mandatory sentencing, probation, incarceration* тощо.

3) ЛСГ **Penal Institution / Установи виконання покарань:** *prison, jail, juvenile detention center (JDC), correctional institution, supermax prison, Close Security prison, Broadmoor institution* тощо.

Dmytrasevych Rostyslav. Lexical Semantic Organization of the English Legal Psychology Terminology.

The article is dedicated to the investigation of branch and stratification structure of legal psychology terminology. This investigation is the first attempt to study semantic and structural peculiarities of legal psychology terminology. It has been established that within the terminological system terms are grouped hierarchically into groups, microfields and macrofield. Lexemes are integrated into the terminological field «*Legal Psychology*» on the basis of the common seme «*legal psychology*» presented explicitly or implicitly. Semantic paradigmatic relations of the words in the terminological field that are reflected in equipollent and privative links as well as oppositions of identity highlight the systematicity of its constituents and the hierarchy of the field.

Key words: term, terminological system, legal psychology, terminological field, seme, microfield, lexical-semantic group.

Стаття надійшла до редколегії
24.03.2013 р.

УДК 811.112.2'373.46:33

Svitlana Druzhbiak

Terminologische Wortverbindungen im Wirtschaftsdeutschen

Im vorliegenden Artikel geht es um die terminologischen Wortverbindungen im Wirtschaftsdeutschen aus der Sicht ihrer Zugehörigkeit zu den phraseologischen Einheiten. Moderne Definitionen der Begriffe «Terminus» und «terminologische Wortverbindung» werden analysiert. Terminologische Wortverbindung wird als eine Wortverbindung eines bestimmten Bereiches mit dem terminologischen Kernkomponenten und ohne expressive oder stilistische Konnotationen definiert. Sie dient zur problemlosen Fachkommunikation. Nach dem Idiomazitätsgrad sind idiomatische, teilidiomatische und nicht idiomatische terminologische Wortverbindungen in der deutschen Wirtschaftsterminologie herausgefunden und analysiert.

Schlüsselwörter: terminologische Wortverbindung, Wirtschaftsterminologie, Fachphraseologismus, Idiomazität, phraseologische Einheit.

Die vorliegende Untersuchung behandelt die terminologischen Wortverbindungen in der Lexik der Fachsprache am Beispiel der deutschen Fachsprache der Wirtschaft. Obwohl das Problem der terminologischen Wortverbindungen nicht neu und weitgehend untersucht ist und die wichtigsten Verfahren dafür genannt sind, kann man behaupten, dass eine vollständige Untersuchung der terminologischen Wortverbindungen im modernen deutschen wirtschaftlichen Fachwortschatz immer noch fehlt, was **die Aktualität** des Themas bestimmt. **Das Ziel** der Forschung ist die Komplexanalyse der terminologischen Verbindungen nach ihrem Idiomazitätsgrad im Wirtschaftsdeutschen. Um das Ziel zu erreichen sind folgende **Aufgaben** zu lösen: die Problematik wirtschaftlicher Wortverbindungen am Beispiel von der deutschen Wirtschaftssprache aufzuzeigen und die Notwendigkeit von Kenntnissen der terminologischen Mehrwortbenennungen zu begründen.

Linguisten bezeichnen den Terminus als ein Wort oder eine Wortverbindung, die für die Bezeichnung eines bestimmten Begriffes in einer technischen Branche dienen [1; 5; 7]. Das bedeutet, dass der Terminus aus einem Wort (eine Einwortbenennung) oder mehreren Wörtern (Mehrwortbenennung oder Mehrwortterminus) bestehen kann.

Die Einwortbenennungen existieren als Simplizia oder Stammwörter, z. B. *der Markt, die Spanne, die Schicht*; Komposita oder zusammengesetzte Wörter, z. B. *der Schwarzmarkt, der Vertriebsweg, die Arbeitnehmersparzulage, das Bankenrückversicherungssystem*; Derivate oder abgeleitete Wörter, z. B.: *die Verbindung, die Währung*.

Eine Mehrwortbenennung ist eine Benennung durch mindestens zwei getrennt geschriebene aber syntaktisch verbundene Wörter [5, s. 60]. Für die Mehrwortbenennung gibt es auch die Bezeichnung Mehrwortterminus [7, s. 114]. Das sprachwissenschaftliche Fachwort «Mehrwortbenennung» dient als Abgrenzung zur Einwortbenennung. Freie Fügungen, also Wortgruppen ohne fachsprachliche oder terminologische Fachbedeutung, werden nicht zu den Mehrwortbenennungen gezählt.